

Formel 1-tävlingarna som fenomen

Aspekter på manlighet och modernitet

Formel 1 och dess stora popularitet i Finland

Formel 1 är något som i Finland har vuxit till ett verkligt stort intresse som når allt flera. Främst beror det på finländaren Mika Häkkiniens framgångar, men Finland representeras i Formel 1 också av en finländare till, Mika Salo, och en tredje, Kimi Räikkönen, har nyligen inträtt. Formel 1 är en stor, internationell bilsport och det finns överhuvudtaget inte så många förare. Därför är det i och för sig ganska märkligt att tre stycken är finländare.

När jag började på en kurs i engelska förklarade läraren att vi skulle hålla var sitt föredrag, men att han inte ville höra mer om F1 och Mika Häkkinen! Det visar att det finns, inte bara ett intresse för att titta på F1 på TV, utan också ett intresse att fördjupa sig i och berätta och förklara något om F1. Runt om mig tycker jag att det dessutom finns en debatt om F1:s meningsfullhet kontra dess meningslöshet. Jag har själv hört till dem som funnit F1 tämligen meningslöst. Men varför diskuteras allt detta? Vilka värderingar kommer till uttryck? Vad finns det för meningar om F1 och vad säger de om dagens samhälle? Min avsikt är att analysera F1 som ett modernt/senmodernt fenomen, dels som ett fenomen i sig, dels hur den vanlige TV-tittaren upplever och beskriver det. Idag är det endast män som kör F1-bilar, och därför tror jag också att F1 kan ha något att säga om vad begreppet manlighet kan fyllas med i dag.

Intervjuer med studerande

Underlaget för den här undersökningen är intervjuer med svenskspråkiga studerande i Åbo. Intervjupersonerna är födda mellan 1972 och 1979. Tre studerar vid Yrkeshögskolan Sydväst och sex vid Åbo Akademi. Att alla är studerande och i samma ålder sätter sin prägel på materialet. Därför ska den här uppsatsen förstås som en undersökning av speciellt studerandes syn på F1.

Med intervjuerna gick jag tillväga så att mina vänner gav mig tips om personer de känner som jag kunde intervjuas. Dem tog jag sedan kontakt med. Några av de intervjuade känner jag dock själv väl. Jag valde dem, eftersom jag visste att de hade mycket att säga om F1. Eftersom F1 har blivit så populärt i Finland, och eftersom F1-tittande i den kontext jag har valt är mycket allmän, berör det på ett eller annat vis de flesta: alla har någon åsikt om F1.

Därför ville jag intervjuas både sådana som är intresserade av F1 och sådana som inte är det. Jag gav dock mest utrymme åt dem som är intresserade av F1, eftersom det ändå främst var detta bilsportintresse som studien skulle handla om. Jag hade tyckt mig märka att det mest är män som ser på Formel 1. Därför intervjuade jag fem F1-intresserade män och två dito kvinnor, samt två kvinnor som inte intresserar sig för F1. Inom den sistnämnda gruppen kunde jag förstås också ha låtit någon man göra sin röst hörd. Det var emellertid inte så lätt att hitta sådana män. För detta urval kan jag så därför kritiserar.

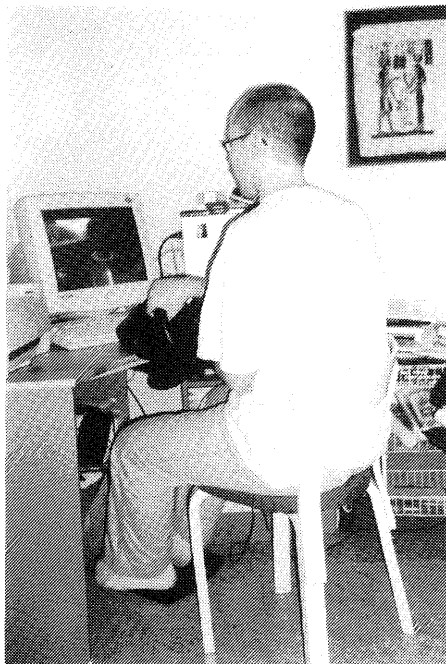
Om män som inte är intresserade av F1 är en så marginell grupp, hade det varit intressant att höra just en version som hävdar en sådan åsikt, speciellt som uppsatsen skulle beröra manlighet.

Man behöver en utgångspunkt och jag gick in i det här arbetet med en uppfattning om att det mest är män ser på Formel 1 (vilket syns i mitt val av intervjupersoner) och att Formel 1 i allmänhet uppfattas som en manlig sport, vilket var något jag ville undersöka.

Det är också viktigt att reflektera över sin egen position. Jag har inte intresserat mig för att titta på F1 i TV. Man kan aldrig helt "nollställa" sig men att vara medveten om var man står kan hjälpa en att inte vara partisk. Å andra sidan har jag heller egentligen inte vetat så mycket om F1. Att på sätt och vis stå utanför, kanske gör ämnet lättare att "exotisera" och angripa objektivt.

Intervjupersonerna och deras förhållande till F1

De två stora grupperingarna: de F1-intresserade och – de ointresserade har jag redan nämnt. De som är intresserade kan ytterligare delas in i såna som "alltid" intresserat sig för F1 och de som till en början ställt sig ointresserade, men sedan i något skede ändrat uppfattning. Endast en av mina intervjupersoner (en kvinna) kan räknas till den senare kategorin, men det är en mycket intressant grupp: på vilka plan behöver man tänka om för att bli "omvänd"? Kan man tala om en gränsöverskridning och i så fall över vilken slags gräns? Sedan kan man också dela in de intresserade i sådana vars motorsportintresse begränsar sig till F1 och sådana som är intresserade av många olika motorsporter. Denna skillnad kan kanske till en del säga något om det finska inslagets

Bilspel. Med dator och en utrustning med ratt och pedaler kan man själv prova på hur det är att köra Formel 1.
Foto: förf.

(Mika Häkkinens) betydelse för intresset. Som i så många sammanhang, har de "äkta" anhängarna varit med "från början", innan ett fenomen (t. ex. F1, ett band, en klädstil) blev allt för populärt och lättillgängligt. De "äkta" anhängarna tar avstånd från populära inslag, som ses som ytliga. F1 är populärt i Finland i dag och i det här fallet kan det betyda att en del till en viss mån distanserar sig från det stora intresset kring Häkkinen eller från hela F1-sporten. Detta är en förenkling av förhållandena men i en tid där "allt som är fast förflyktigas" och man letar efter äkthet och ursprunglighet i något, tror jag att det i alla fall till någon del har betydelse. Samtidigt behövs det förändring för att något skall fortsätta vara intressant. För en del har intresset dalat när den som varit i fokus, nämligen Häkkinen, så länge befunnit sig på toppen. I det stora hela har Häkkinen bevisat att han är en bra förare och den största kampen upplevs vara avgjord. Vad som slutligen bör poängteras är att diskussionen i uppsatsen genomgå-

ende är en diskussion med intervjupersonerna. Informantuppgifter har jag satt ut endast vid citat.

Begreppet modernitet som analysredskap

För analysen av mitt material, intervjuer om F1, har jag valt att ta upp några teman som jag tycker verkar väsentliga för förståelsen av vad F1 är för ett fenomen och vad fenomenet i sig och speciellt vanan att följa med tävlingarna i TV betyder för tittarna. Jag har valt att använda modernitet som övergripande teoretiskt redskap. Två andra teman som jag närmare tar upp är manlighet som socialt och kulturellt kön, d v s en del av genusbegreppet, samt sport. Dessa kan inordnas i den övergripande teoretiska ramen modernitet. Eftersom jag utgår från intervjuer som främst handlat om "F1-tittande", blir också TV-mediet som berättare en viktig punkt. TV för fram en F1-berättelse, och vad den berättelsen handlar om och vad som upplevs som viktigt ska jag försöka ta fram.

På vilka sätt är F1 ett modernt fenomen? Det finns vissa kännetecken för modernitet som jag har hämtat ur boken "*Brottningar med begrepp*" där Magnus Berg diskuterar "*Modernitet – som empiriskt fält, som teoretiskt redskap*". Den övergripande tankefiguren i moderniteten är rationalism, "hävdandet av förnuftets rätt att kritiskt granska och underkänna oreflekterad, självklar och av traditionen legitimerad kunskap". Berg hänvisar till Peter L Berger, amerikansk sociolog, som menar att man kan urskilja fem tendenser i moderniteten: *abstrahering, individualisering, frigörelse, sekularisering och framtidsinriktning*.

Thomas Ziehe, västtysk socialisationsforskare, talar om *senmodernitet*. I den

sätter han *avmystifieringen* högst, vilken kan studeras i tre tendenser. Dessa har mer att göra med "de subjektiva aspekterna av verkligheten". Dessa är *reflexivitet, görbarhet och individualisering* vilka tillsammans leder till en förändring av den enskildes *möjlighetshorisonter*. Det innebär frihet för individen, men också att tryggheten minskar. Den dubbelheten är ett viktigt kriterium för senmoderniteten. Att det inte längre finns någon fast grund att stå på, inga slutgiltiga sanningar, gör att man måste ersätta det tomrummet med något. Då kan man urskilja vissa förhållningssätt eller "kulturella orienteringsförsök". Det som här påstås vara det vanligaste förhållningssättet är *konventionalism*, att man förnekar senmoderniteten och vill återvända till gamla sanningar. Andra sätt att förhålla sig är genom *subjektivering*, att man "söker säkerhet i de minsta sociala relationerna och i sig själv". Här är det känslor som ska ge trygghet. *Ontologisering*: hit hänför sig alla försök till nyproduktion av mystik, man söker visshet i något som är urprungligt och äkta. Detta orienteringsförsök skiljer sig från konventionalismen genom att man inte förnekar senmoderniteten, utan medvetet strävar efter en förmodern säkerhet. Det sista orienteringsförsöket är *potentiering*, "att konstgjort ladda något med betydelse", man strävar här efter "intensitet till skydd mot tomhet". Det som intensifieras är det senmoderna samhällets brist på övergripande sammanhang (Berg 1992, 185 ff). Jag ska i denna uppsats försöka se hur dessa moderna eller senmoderna teman passar i mitt material och om de olika förhållningssätten till senmoderniteten som presenterats ovan kan belysa vad vanan att följa med F1-tävlingar i TV betyder för tittarna.

Manlighet – genus

Är F1 en manlig sport? Alla förarna är män och de flesta av intervjupersonerna har en föreställning om att också de flesta intresserade, dvs publiken och TV-tittarna, är män. Alla informanter menade också att F1 är en manlig sport, att "traditionella" manliga ideal och egenskaper kommer till uttryck där, men alla var inte av åsikten att dessa ideal och egenskaper idag är specifikt manliga. Alla ställde sig positiva till det att kvinnor i framtiden kommer att komma in i sporten som förare.

Jag tycker att det i det här sammanhanget är viktigt att närmare diskutera manlighet och genus. Artikeln *Manlig myt och vanlig vardag – om manlighetens förvandlingar* av Jonas Frykman handlar om hur det manliga konstrueras och fylls med innehåll. Han menar att dagens manlighet är hotad. Könen håller på att demokratiseras och inga mönster är längre givna. Detta har olika effekter: dels att man vill gå tillbaka till det förgångna, dels att män bygger nya identiteter som de själv kan verifiera. Frykman lyfter fram att myterna, berättelserna om det manliga, måste vara sådana att män kan tro på dem och känna att de tillhör dem. Narrationen och vardagens villkor hör ihop. Eftersom det handlar om tro, empati och känsla, säger Frykman att myterna blir avgörande. Myterna upprättar ett symboliskt släktskap mellan män och berättar om hurdana män är och inte är. Man letar efter en "naturlig manlig substans", något äkta och ursprungligt och därför har kroppen blivit så viktig i dagens berättelser om det manliga. Även det primitiva och vilda har fått en positiv laddning eftersom det kopplas till något ursprungligt, till det förgångna där tillvaron var mer överblickbar.

Frykman drar paralleller mellan sekelskiftet 1800–1900 och vårt eget sekel-

sifte. Förra sekelskiftet innebar ett uppbrott från det traditionella samhället, världen vacklade och det innebar konstruktionen av en ny man. Den nya mannen hade gott självförtroende, fast karaktär och siktade mot "nya djärva mål, enkla definitioner och äkta gemenskap" och här menar Frykman att man kan se många likheter med vår tid. Skillnaden är dock att mannen vid förra sekelskiftet steg ut ur privatsfären medan han idag försöker komma in i den igen. Dagens berättelser om det manliga måste visa på hur det ska ske (Frykman 1994, 13 ff).

Sport – motorsport

Alla intervjuade som tittar på F1 anser att det är en sport, medan de intervjuade som inte intresserar sig för F1 menar att det inte är en sport. Vad är egentligen "sport", vilka kännetecken har en sport? Jag menar inte att jag en gång för alla ska säga om formel 1 är en sport eller inte, utan snarare försöker jag säga något om vad man gör med ett fenomen då man kallar det sport. Vad betyder sport?

Vad som betonas när man kallar F1 "sport" är människans betydelse framför maskinens. Att (framgångsrikt) köra en tävlingsbil kräver god fysisk kondition, koncentrationsförmåga och mod/dumdristighet beroende på hur man ser det. Att pengarna (bilen) nu i rätt hög grad är avgörande för resultatet, är något som de flesta ogillar. Samtidigt är de stora pengarna och de snabba bilarna två av faktorerna som gör sporten till vad den är, bidrar till dess "extrema" karaktär. Att bestrida att F1 är en sport, betyder i sin tur att säga att allt är uppgjort, att pengarna avgör. Det är som att dra ner hela F1 och ta all mening ur sporten: kampen, dramatiken, spänningen försvinner, eftersom individens betydelse tonas ned. Här görs

inte någon skillnad på sport och motorsport, eftersom de ändå är så lika, både till sin uppbyggnad och enligt vad tittarna sätter i främsta rummet vid tittandet.

Hans Bonde skriver i sin bok *Mandighet og sport* om mäns historia med utgångspunkt i den tidiga danska idrottsrörelsen 1880 – 1920, d v s då den moderna sporten skapades. Sport är ingen isolerad företeelse i samhället, utan en av det moderna samhällets starkaste och mest grundläggande ritualer där viktiga normer och värderingar dramatiseras och uttrycks. Men sport är inte enbart en avspeglning av samhället, utan också en aktiv kulturell kraft. Bonde menar vidare att sporten vid sekelskiftet starkt fokuserade på sportens betydelse för manskulturen, något som sällan tas upp idag men som, menar han, fortfarande är relevant. Många normer lever kvar i nya former: att ha karaktär, att vilja framåt och uppåt gäller fortfarande (Bonde 1991, 7 ff). Också Frykman hävdar att manlighet tiderna igenom har skapats genom rituell framkallning av smärta. Sporten är en sådan ceremoni, skriver han (Frykman 1994, 14).

Sammanfattande kunde man väl påstå att sporten uttrycker vissa manliga ideal och normer rörande manlighet som finns i samhället, på samma gång som sporten skapar män, när dessa utövar sport. TV-tittarna tar del av detta när de ser på sport på TV.

Liknande resonemang kan man tillämpa när man talar om sport och nationalkänsla. Billy Ehn hävdar i boken *Försvenskningen av Sverige* att ”idrotten har blivit ett av de mest känsllosamma och uttrycksfulla områdena för det nationella”. Speciellt tydligt blir det i sportsändningar i TV där kommentatorer använder sig av en speciell chauvinistisk retorik. Idrottaren förkroppsligar ett abstrakt be-

grepp, nämligen fosterlandet. Idrottens genomslagskraft ligger i att den talar till känslorna. Tittarens inlevelse gör att nationalkänslan för denne blir en rent fysisk upplevelse, man känner spänning, glädje eller besvikelse. Man får känslan av att man tillhör en nation, med allt vad det innebär i form av gemenskap och identitet (Ehn 1993, 204 ff).

TV-mediet som berättare

Det som jag har utgår från i den här uppsatsen är främst berättelser om att titta på F1 på TV. Men TV sänder redan ut en färdigt redigerad berättelse, och tittaren guidas dessutom av professionella berättare, F1-kommentatorerna som talar om vad som händer och varför, vad som är viktigt. En del av mina informanter anser att TV-kommentatorn spelar en mycket viktig roll, andra anser att denne bara är störande, eftersom de har tillräcklig kunskap om F1 för att själv förstå vad som händer. De flesta brukar se på Finlands F1-sändningar, men ett par av intervju-personerna föredrar Sveriges TV. Intressant är då att båda parterna har liknande argument för sitt val av kanal: kommentatorernas sakkunskap. Det som framhålls är dock det att Finlands kommentator är mycket fokuserad på Häkkinen och mycket inlevelsefull när det gäller honom och hans framgångar eller förluster, på gränsen till ökad för detta.

I boken *Nostalgi och sensasjoner* talar Torunn Selberg om användningen av TV i den norska vardagen. Bland annat talar hon om nyhetssändningar. Det har framhållits att TV-sändningens strategi ligger i att den siktar mot att kontrollera verkligheten, och däri ligger dess popularitet. Man kan fråga sig om vi egentligen får veta något nytt, eftersom programmen är lika rutiniserade som det är att se på dem.

Formel 1-tävling på Nürburgring i Tyskland. Folkfest och en mångfald av flaggor. Foto i privat ägo.

Selberg menar att nyheterna egentligen är nytugåvor av kända varianter (Selberg 1995, 274).

F1-tittande är inte en vardaglig aktivitet, tvärtom säger många att det kunde bli tråkigt om formel 1 skulle sändas varje helg. Som det är nu sänds tävlingarna varannan helg. Men det motsäger inte att det finns en rutin i programmet, tvärtom. F1-loppen och förberedelserna inför dem följer alltid samma mönster. Det hela pågår i tre dagar, över ett "F1-veckoslut". Den första dagen ställs bilarna in, den andra dagen tävlar man om startpositionerna, och "på den tredje smäller det" – då är det dags för själva loppet, som naturligtvis är det viktigaste och som har flest tittare. Också loppet följer vanligtvis ett speciellt mönster. Alla intervjupersonerna är överens om att starten är det viktigaste eller ett av de viktigaste och mest spännande avsnitten i loppet. Sedan följer varv på varv runt banan, depåstopp, omkörningar, krascher möjligtvis. Ibland kan ett lopp bli tråkigt om ingen-

ting händer. Sändningen avslutas med prisceremonin och presskonferensen där förarna berättar om loppet. TV-sändningen erbjuder en överblick över vad som händer, en överblick som man inte skulle ha om man såg loppet på ort och ställe, men samtidigt går något av verkligheten förlorat.

TV-sändningen fokuseras på vinnarna, de som ligger i täten. De som inte är lika framgångsrika syns mest bara i rutan om de kraschar.

"Numera är det bara vinnare som räknas, vinnare vi vill se, vinnare vi vill (och kan) identifiera oss med. Vinnare eller försvinnare ska fattas ytterst bokstavligt. Den som syns och hörs i media är en vinnare. De som är osynliga och marginaliserade – den stora, grå massan – är inte vinnare, utan försvinnare". (Klinkmann 2000)

Jag tycker att detta passar mycket bra in på F1 och understryker kanske vikten av Mika Häkkinens, den finska vinnarens, betydelse för F1:s genomslagskraft i Finland.

Klinkmann hänvisar till den finske kulturforskaren Jussi Orajärvi som menar att vi idag tvivlat oss fria från alla stora berättelser utom kapitalismen. Om det är så betyder det kanske att vårt samhälle inte är så senmodernt, i varje fall inte Formel 1, som så kunde utgöra en utlöpare till berättelsen om kapitalismen, vars mål består bl. a. i att vinna

Bilkörning i laboratorium

Bilen kom jämsides med moderniteten och den kan ses som ett led i individualiseringen, som en slags frihetssymbol. Det blev möjligt att röra sig på ett annat sätt än tidigare. F1-loppen kan ses som bilkörning i laboratorium, i en kontrollerad men ändå farlig sfär. Det är som en ritualisering och dramatisering av bilkörning. Man kör på färdiga, speciellt för ändamålet utformade banor, vilket i sig är en abstraktion av bilkörning. Det krävs banor, eftersom tekniken gått framåt och bilarna blivit allt snabbare. Man banar, helt konkret, väg för utvecklingen, som man gjorde när man började bygga järnvägar för tåg och asfalterade vägar för bilar, men i F1 har det gått ett steg längre. F1 är gjort för publik och banorna erbjuder därför en bättre överblick över loppet, än vad t. ex. bilkörning på vanliga vägar skulle göra. F1-loppet innehåller många komponenter som också finns i den "verkliga" bilvärlden: man startar, tankar, byter däck, gör omkörningar, en del kraschar, man kommer fram. Men allt sker i en mycket snabbare takt och allt är förberett och organiserat. Ett F1-lopp har ju också en tydlig början och ett tydligt slut. Det finns vissa symboler som markerar detta: starten markeras med lampor som slocknar en efter en och när den första kommer i mål viftar man med en svart- och vitrutig flagga. Man stiger in och ut ur en speciell sfär, som har sina speciella meningar.

Fast F1 är kontrollerat finns det ändå ett visst mått av oordning och riskfylldhet: allt kan inte förutses och om det kunde det, skulle spänningen i hög grad försvinna. Som tittare försöker man förstå vad som händer och bringa ordning och sammanhang i händelserna som utspelas på TV-skärmen. Det krävs en del förkunskap för det om regler och aktörer, men TV-kommentatorn är också en viktig person i egenskap av "förklarare". En del av spänningen ligger i att komma underfund med hur allt hänger ihop. Därför får det hela inte bli för förutsägbart. Det har också sin del i att de oförutsägbara elementen är de som upplevs intressantast: omkörningarna och krascherna till exempel. Nu är ju krascherna inte heller helt oväntade, utan ingår som en del i F1, men de behandlas som avvikande, eftersom de bryter mot den ordning och kontroll som man strävar efter i F1-världen. Här kan man jämföra med vad Torunn Selberg säger om nyhets-sändningarna: trots att de oftast handlar om orättvisor och katastrofer uppfattas de ändå som positiva. Genom att de avviker från vad som uppfattas som det normala, bekräftas det normala (Selberg 1995, 266).

Ett fenomen som ligger på gränsen mellan F1-laboratoriet och den "verkliga" bilkörningen är F1-gatubanan i Monte Carlo, Monaco. Den är egentligen en kvarleva, den enda gatubanan som finns kvar i formel 1. Banan uppfyller idag inte de säkerhetskrav som ställs på F1-banor. Loppet är lite långsammare och omkörningsmöjligheterna är färre än på de andra banorna, vilket gör att många inte tycker att den erbjuder särskilt intressanta lopp. Å andra sidan är Monte Carlo-banan en favorit för en del, eftersom loppet på sätt och vis är utflyttat i "verkligheten" och på det sättet mer omväxlande och mer "på riktigt" än när man kör runt en gräsplätt

eller skogsdunge. Abstraktionen blir mindre. Dessutom har Monaco en speciell klang, som berättar om F1:s ursprung, anor och karaktär. Monacoloppet blir därför prestigefyllt.

Mika Häkkinen i Formel 1 – Finland i världen; kontrasteringar

Sport har inom etnologin jämförts med krig. Inom sporten är det tillåtet att vara nationalistisk. Stereotyper av andra länder eller områden används och man tar också fram stereotyper av det egna landet. Vilka är vi, hurdana är finländare och hur skiljer vi oss från andra? Olika nationella egenskaper och värderingar rörande goda och dåliga egenskaper bearbetas. Ofta blir idrottens hjältar moraliska föredömen. Genom att en människa kommer att symbolisera fosterlandet, blir underlaget för fosterlandskänslorna, den kollektiva identiteten, konkret och känslomässig. I sporten blir "fienden" och det egna landet/regionen tydliga helheter, vilket är viktigt då det gäller att ha något att känna och kämpa för. Det egna landet kontrasteras mot andra, och på så sätt skapas det nationella (Ehn 1993, 213).

F1 är en internationell, högt organiserad och hierarkisk sport där ett "lag" vanligtvis består av tre komponenter; bilmotortillverkare, stall och förare. Dessa kan vara av olika nationaliteter. Fastän lagen är så mixade, får nationaliteten en ganska stor betydelse när det gäller att förklara vilka slags helheter lagen bildar. I det tankearbetet finns också ett stort mått av flexibilitet, speciellt om man tänker på att många förare byter stall inför en ny säsong. I Formel 1 är det två stall som är mest framgångsrika och därför syns mest.

De två stora stallen med sina respektive frontfigurer, som i dagens läge lite för-

Formel 1 bilarna utvecklas ständigt och in i minsta detalj, för att bli snabbare, men också säkrare. Kan de ännu kallas "bilar"?
Foto: John Hackman

enklat är de som duellerar på banan, står åtminstone sett från finländskt håll i ganska skarp kontrast till varandra. Det engelska stallet McLaren har tyska Mercedesmotorer i sina bilar och deras främste förare, Mika Häkkinen, är finsk. McLarens bilar är grå "som det engelska vädret", de kallas också "silverpilar". McLaren har en image om sig att vara ett "lugnt" stall, där man är "tyskt" systematisk, allt är kontrollerat och noga uträknat. Mika Häkkinen, som "tyst och lugn, typisk finne", kommer att passa in i stallet.

Det andra stallet är italienska Ferrari, som har en speciellt stark profil, eftersom Ferrari är stall och biltillverkare i ett, och också tillverkar vanliga landsvägsbilar. Ferrari är ju ett känt begrepp – dyra, luxuösa bilar. Ferraris färg i F1 är röd, och deras logo är en svart, stegrande hingst på gul botten. Associationerna går vidare: Ferrari är i F1 det temperamentsfulla, sydeuropeiska stallet. Deras främste föra-

re är tysken Michael Schumacher. Men hur kan en tysk då passa in?

”Nå han är ju på det sättet att han ska skryta om hur bra han är, så det passar väl in i Ferrari, även om Ferrari kanske hellre skulle ha en, till exempel en italiensk förare och int en tysk, men han är en väldigt självsäker person, så han passar in i Ferrari” (L1428, kvinna f. 1978)

Schumacher, Häkkinens främste konkurrent, kontrasteras mot Häkkinen och vissa värderingar om goda och dåliga egenskaper kommer till synes. Då är det ofta så att Schumacher blir den självsäkra, skrytsamma, fräcka typen, och får stå för egenskaper som kanske står lågt på den finska värdeskalen. Häkkinen uppfattas å andra sidan som ödmjuk och därför sympatisk. Men inte alla skattar Häkkinens ”personlighet” så högt. Att Häkkinen är en bra förare är något de flesta håller med om, men många tycker att t. ex. Schumacher har en karaktär som går mer i hop med sportens, att han passar bättre in i ”i Formel 1-svängen” som en informant uttryckte det. Hur sportens karaktär kan uppfattas talar jag mera om i nästa avsnitt. Ändå står Häkkinen för finsk framgång, och det är inte överraskande att en del gärna skulle se att en annan stor finsk framgång, nämligen Nokia, skulle sponsora Häkkinen. Statistiska undersökningar har visat att Häkkinen nu är den finländare som är mest känd i världen.

F1-piloterna i kungsklassen, prestige och respekt

Prestige är ett ord som intervjupersoner ofta använde om formel 1. Vad som kanske förklarar något om prestige i det här sammanhanget är det att allt som är prestigefyllt i F1, också är det som gör F1 till något allvarligt och ”verkligt” och inte till

en lek. Det prestigefyllda är inte något som man ska ta lätt på, utan utgör viktiga värderingar om vad som är värdefullt. Prestige och respekt går hand i hand.

Vad i sporten är det som är så prestigefyllt? Redan begreppet ”motorsportens kungsklass” säger en del om den saken. Individualiseringen är en stark tendens i F1. Förarna har arbetat sig upp från ”lägre” motorsportklasser och F1 är höjdpunkten i karriären, man kan inte komma högre än så i motorsportsvärlden. De bästa förarna - *vinnarna*, de snabbaste bilarna - *högteknologin* och de största *pengarna* ger sporten prestige. Allt är sådant som i vårt samhälle är prestigefyllt, och maktmedlet är pengar. Det här är ett område fyllt av motstridiga känslor. Förarna måste vara skickliga och dessutom i god fysisk kondition. Det är det som gör F1 till en sport. I en sport skall alla, enligt sportliga ideal, tävla på lika villkor, men i F1 kan ett stall prioritera en framgångsrik förare framför en som är mindre framgångsrik. Den senare får order om att ge den andre förkörsrätt. Det sker för att det i F1 är så, att de stall som vinner får pengar och därigenom möjlighet att utveckla sina bilar. Därför har två stall kommit att dominera, något som de flesta tycker gör sporten tråkigare. En av intervjupersonerna jämförde justerandet av biltekniska detaljer med dopning. Skillnaden är väl den att i motorsporter är utvecklandet av bilar en del av sporten, medan dopning är vanlig, men förbjuden, i andra sporter.

I boken *Idrottens själ* sägs det att sporten håller på att fjärra sig från sina gamla ideal (amatörism, idealitet, *fair play*, skötsamhet och hälsosamt leverne). Det som idrotten idag främst erbjuder är en *show*, underhållning, inte moralisk uppbyggelse (Schoug 2000, 330). Underhållning är också vad intervjupersonerna har

sagt att F1-tittandet är för dem. Sporten har också blivit allt mer kommersialiserad, allra mest på internationell nivå. Men i fallet F1 har reklam, enligt informanterna, "alltid" funnits med, och F1 har enligt informanterna aldrig stått för vare sig amatörism, skötsamhet eller hälsosamt leverne (i varje fall inte i många av informanternas medvetande). Snarare är tendensen tvärtom: F1 har blivit en mer "skötsam" sport på flera sätt, något som t. ex. kan iakttas i reklamen. F1-bilarna och förarnas kläder är fulla med reklam. Olika stall har olika sponsorer som oftast är stora internationella företag. De sponsorer som syns mest och som är mest iögonfallande är tobaksbolagen. Idag har flera länder där F1 körs förbjudit tobaksreklam. Tobak har idag inte gott anseende utan förknippas kanske mer med "förlorare" än med "vinnare". Tobaksreklamen är ändå något av en tradition i F1, och i det här sammanhanget mer positivt uttryckt kan det väl sägas stå för ett visst farligt leverne och risktagande som ingår i den här sporten och som är ett av dess fascinationsmoment. Den reklam som på sista tiden ändå allt mer kommit in i F1 är till exempel bolag inom informationsteknologi och herrekiperingsföretag (märkeskläder). IT-bolagen symboliserar det att vara stor och framgångsrik. Vad det gäller kläderna, så fungerar förarna också som modeller. Sponsorererna förser dem med kläder att använda på "fritiden", då de "syns", och anlitar dem för olika reklamjippon. Att också herrkläder har blivit en del av F1, tyder kanske på att utseende har blivit något som män bryr sig mer om.

Prisceremonin är en tradition i Formel 1, en alltid likadant utformad ritual. Champagneflaskorna av jätteformat, precis som allt annat i F1, står kanske för något av den lyx, glamour och prestige som (tradi-

tionellt) förknippats med F1. Prisutdelaren brukar vara en maktens representant (t. ex. borgmästare) på det ställe där loppet har ägt rum, vilket också det understryker sportens prestige. Förutom att F1 omfattar ett materiellt överflöd, mycket pengar och att F1 har kontakter till "makt-havarna" i de politiska och ekonomiska sfärerna i samhället är också Formel 1:s egna *anor* prestigeskapande. Ett stall som inte är så framgångsrikt, har ändå prestige tack vare anorna.

"Visst finns det anrika gamla stall och det är synd att många av dem har dött ut...och det är bra att det finns såna här gamla institutioner i den världen också, men att McLaren och Ferrari är ju såna här gamla, legendariska stall nog, till exempel" (L 1435, man f. 1978)

För det tredje finns också en prestige i det förarna gör. F1-förarna "anförtros" de snabbaste, dyraste bilarna. I det ligger också en viss prestige. Inom etnologin har framförts tanken att då tekniken går framåt måste människor offras. De som offras är unga män. På det sättet liknar bilkörning krig, och i Formel 1 blir det kanske extra tydligt. Här kan man också jämföra F1-förarna med stridspiloter: det är kanske de mest prestigefyllda posterna i armén. Stridspiloterna är också en liten, utgallrad elit som har ett farligt jobb och som kontrollerar snabba, dyra, högteknologiska maskiner. Stridspiloterna är utsända av sitt land att kämpa mot en fiende, F1-piloterna är "utsända" av ett stall. Både stridspiloter och F1-förare kommunicerar med en "taktiker" via radio. I F1 talas det också om "cockpit" och förarna kallas på flera språk "piloter". Alla dagens F1-förare och de flesta stridspiloter är män. Alla intervjupersoner var ense om att det i framtiden kommer att finnas

kvinnliga F1- förare, vilket visar vart vi strävar, nämligen mot jämlikhet. Det som en del var skeptiska till var om ställen verkligen kommer att våga satsa på en kvinna, när det gäller så mycket pengar. I detta kan man se att ett könssystem i grunden är ett prestigesystem (Bengtsson & Frykman 1988, 71).

I F1 träder den manlighet som skapades vid sekelskiftet i hög grad fram, dvs en man som gör vinster i samhället genom att vara välkontrollerad, ha självförtroende och karaktär. Det är viktigt att som förare ha nerver, att kunna kontrollera sig själv för att behålla kontrollen över bilen. Att inte ha nerver är något man kan "beskyllas" för, ett tecken på att man inte är en bra förare. Samtidigt är F1 en aggressiv sport. Konkurrenten är hård och det gäller att ta sig fram. Det som räknas är att vinna eftersom förlorarna lätt försvinner i den anonyma massan. Lugn och aggression: däri ligger väl en av de stora paradoxerna i formel 1. Detta syns också i det beteendekodex som berör förarnas beteende mot varandra *utanför* banan. Där tillåts inte förarna att visa eventuella ilska.

"...de har ju som sagt sina liv på spel då de kör så, att vara i värsta osämja med någon så.. man har ju makt att krocka med dem hur som helst att.. "åhå, olycksfall, tog jag livet av dig"..." (L1432, kvinna f. 1979)

Prisceremonin är kanske ett av de tillfällena där klivenheten "rival – kollega" blir mest laddad, när första-, andra- och tredjepristagaren tillsammans skall glädjas över sina vinster.

"...och sen får dom varsin champagneflaska som dom ska öppna och så sprutar dom på varandra men att på något sätt känns det ganska styltat för att dom är såna rivaler många gånger där och dom kan vara jätte störda på

varandra för att dom just har fajtats på banan" (L 1428, f. 1978).

F1 kanske kunde kallas "aggressiv gentlemannasport". Ett begrepp som anknyter till gentlemannaidealen och som verkar vara viktigt är *respekt*. Man strävar efter att bli respekterad, både av andra förare och av publiken. Det gör man genom att bevisa att man är en bra förare. Respekten är något man förvärvar. Kanske man här kan tänka på det som jag tidigare tog upp, att sporten skapar män, att manligheten är ett erövringsprojekt.

Formel 1 i TV – variationer, vanor och gemenskap

Under den aktiva säsongen sänds F1 varannan vecka på veckosluten. Varje lopp ingår i ett världsmästerskap, och framgången i de enskilda loppen ger vissa poäng som sedan räknas ihop. Genom att sporten är uppbyggd på det sättet, blir det för de flesta viktigt att se varje lopp, fastän inte alla anser F1 vara sin favoritsport. De flesta vill se loppen i direktsändning och på grund av tidsskillnaderna på olika orter innebär det ibland att man måste stiga upp på natten eller tidigt på morgonen. En viss livsstil som kanske mest hör ihop med studerande kan kopplas till varnorna kring F1.

"...så kör dom såna tider så det är tidig söndag morgon, kanske fem eller nå, så då har man ju oftast varit ut på krog till exempel, för annars är det ju så tungt att stiga upp" (L 1437, man f. 1977).

Många tycker att det är roligare att titta tillsammans med andra intresserade, för att kunna diskutera och kommentera loppet. Ändå är det väl ofta så att man inte direkt diskuterar så mycket under själva

loppet, utan att man tillsammans upplever loppet och delar känslorna av spänning, glädje eller besvikelse. För flickorna kan det kanske vara lite tråkigt om kompisarna (kvinnliga) inte är intresserade av att vara medtittare. Så här funderar en av mina kvinnliga informanter, som inte tittar på F1, om sin pojkvän och hans vänners F1-vanor:

”...då det blev klart att han (Häkkinen) förlorade så var det som, då visste man ju att det int sku bli nån fler som sån där...det sista roliga loppet med grabbarna sku int bli av då heller, så det var säkert lite besvikelse över det då också” (L 1434, kvinna f. 1977).

Å andra sidan tycker en del att det är bättre att titta ensam, så att man bättre kan koncentrera sig på loppet och vad kommentatorn säger. Kommentatorn blir en slags ”diskussionspartner”. Men gemenskapen som finns i F1-intresset kan yttra sig på många olika sätt. Eftersom alla mina intervjupersoner sagt att F1 är en manlig sport, kan man kanske prata om en föreställd manlig gemenskap mellan de män som ser på F1 och F1-förarna. Eftersom det nationella intresset i F1 också är stort, kan man också tala om att F1 alstrar en nationell gemenskap. Den blir ibland ganska tydlig genom TV-sändningarna. När Finland genom Häkkinen varit framgångsrikt, har sändningarna ibland innehållit klipp från Häkkinens hemtrakter där folket firar och jublar. På så vis tydliggörs hur alla vi finländare hör ihop. Dessutom kan F1-intresset vara något man har gemensamt med en person man annars inte känner, ett samtalsämne man kan ta upp som länkar en inte bara till finländare utan också andra nationaliteter.

”...jag har varit utrikestutor för såna här utbyteselever och däribland fanns det italienare, så att dom håller ju framförallt på Ferrari och så vidare bortåt

men, när dom först kom hit så fanns det kanske int så mycket att prata om annat än att säga ”jå här är Åbo och här studerar vi och blaa, blaa – ser ni på formula alls?”...” (L1431, man f. 1977)

Bilden av mannen och kvinnan i

Formel 1

Kvinnor, bilar och teknik. Den traditionella bilden av förhållandet mellan dessa är att kvinnor inte klarar av att hantera bilarna och tekniken, idag kanske i viss grad modifierat till att kvinnor eller de flesta kvinnor inte är *intresserade* av teknik och bilar. Men det leder ju till detsamma. Att påstå att kvinnor i allmänhet inte är intresserade av teknik gör att detta kan framstå som ett personligt val, vilket kan knytas till individualiseringen i det moderna samhället. Men eftersom det gäller en kategori baserad på kön, blir det slutligen inte ett personligt ointresse utan ett könsbestämt sådant. Det är emellertid kanske något som håller på att ändras. Två olika TV-reklamer för bilar som nyligen visades berörde just detta. Båda lekte med den stereotyp som finns rörande kvinnor och bilar. Den ena parodierade bilden av den lättklädda kvinnan som kråmar sig invid en bil på en biluppvisning. Den andra visade en bil som körde väldigt snabbt och ”oförskräckt” och i slutet av reklamens steg en kvinna, som var rallyförare, ut ur bilen. Vad man vill med reklamerna är ju att föra fram en ny bilmodell och budskapet understryks med att man gör upp med en gammal ordning. Mot bakgrunden av att kvinnor och teknik traditionellt inte passar ihop kan man förstå följande citat:

”vet man ingenting om det så är det oftast tråkigt...jag var väl lite så där töntigt inställd, hade förutfattade meningar om alltihop som ”allas pojkvän-

ner bara sitter och ser om söndagskvällarna och...”...så var man väl bara som alla andra då...” (L 1432, kvinna f. 1979).

Att som kvinna börja se på F1 kan på det sättet vara ett sätt att bryta med traditionen, vilket informanten hade gjort.

F1 omges av en aura av pengar och snabba bilar men också av vackra kvinnor. Traditionellt har kanske kvinnan i F1 varit av ”bilsalongstypen”, alltså en ung mer eller mindre lättklädd kvinna, också kallad ”asfaltsros”, som bara är där som ett ”smycke”. Hennes uppgift är att understryka sportens prestige och förarnas manlighet, i och med att kontrasterna man – kvinna blir så skarpa. Stallen bjuder också gärna in berömda fotomodeller till loppet. Där går två glamourösa världar ihop; den kvinnligt dominerade fotomodellsvärlden och den manligt dominerade Formel 1-världen. Här ser man lätt också att de två traditionella dikotomierna kvinnlig – passiv, manlig – aktiv fortfarande passar in. Men, som jag tidigare nämnde, har förarna börjat agera modeller för olika klädföretag. Utseende har blivit viktigare också för män. Här ett utdrag ur en intervju med en kvinna som inte är intresserad av F1. På frågan om man kan se något speciellt mansideal i Formel 1 svarar hon:

”Nää (skratt) nä det tycker jag nog int, int så där om man tänker andra sporter liksom, så är det oftast män som ser bra ut, som har snygga kroppar som kanske många ser på bara för att eftersträva dom på ett eller annat sätt, men jag tycker int att formel 1 chaufförerna...dom har int sett nå jätte bra ut” (L 1438, kvinna f. 1979)

Kanske påtryckningar från kvinnligt håll också gör att män bryr sig mer om sitt utseende, förutsatt att man anser det vara en ideal egenskap att se bra ut. En av

orsakerna till mannens förändring, är kvinnans förändrade situation. Det traditionella förhållandet mellan mannen och kvinnan ändras också därför och könsidentiteten blir mer förhandlingsbar. Mannen har också blivit objekt (Knutsen 1998, 52).

De kvinnor som idag syns mest i TV-rutan är förarnas flickvänner och fruar. Deras roll har mina informanter varit av olika åsikt om. Å ena sidan kan de ses som en ny typ av den första varianten, de är där bara för att ”visa upp sig”. Å andra sidan kan de ses som hängivna supportrar, alltså mer aktiva. Hur som helst representerar de förarnas privatsfär och understryker förarnas status som makar eller pojkvänner. Häri ligger kanske också en konflikt. F1 har kanske mer traditionellt varit en ”ungkarlssport”, medan de två mest framgångsrika förarna idag har både fru och barn. Om det är så att dagens myter om det manliga ska visa männen tillbaka in i privatsfären, är det kanske det som har hänt i F1. Ändå är det ju så att förarna sätter sitt livsfarliga jobb främst och det är konfliktfyllt. Arild Knutsen, som har undersökt tabloidpressens konstruktion av dagens man, säger att det har blivit ett nytt moraliskt projekt för mannen att vara far (Knutsen 1998, 50). Frågan är alltså om man kan man vara F1- förare och förälder på en gång. Slutklämmen på en intervju med Mika Häkkinen för en F1-tidning på internet lyder:

”Despite wife Erja waiting the couple’s first child, Häkkinen responds to talk of retirement with a firm shake of the head. There is life in the old dog yet. He is an angry man, and the determination to avenge Schumacher’s success this year will drive him on in 2001”.
(<http://www.atlasf1.com/2000/nov08/collings.html>)

TVå ideal krockar, och i det här avsnittet blir det den "aggressiva" F1-modellen för manlighet som får en positiv laddning och fylls med vitalitet, fast reportern inledningsvis visar sig tveksam. Att olika mansideal krockar är också problematiskt i samhället i övrigt. I Vasabladet, 28.10.2000, ingick en artikel med rubriken "Nya papparoller är förvirrande". I den säger mansforskaren Arto Tiihonen att "mannen råkat i en besvärlig situation då han samtidigt borde vara ungarl, ha ett parförhållande, göra karriär och vara far". Det problematiska är att alla dessa manstyper har olika livsvärderingar.

Att F1-förarnas livsstil upplevs ha ändrat, är en sak som en del av mina manliga informanter tycker är tråkigt. Förarna har blivit mer "politiskt korrekta".

"den gamla bilden utav en F1 chaffis är ju, det är ju att sitta på ett casino och blad iväg med pengar så in i helvete (skratt) och liksom vara playboy ... ja som sagt det är synd att int det finns mera på sätt och vis, för att dom är så politiskt korrekta ... och som Häkkinen nu, det är ju liksom hans liv Formel 1, han är ju aldrig typ.. någo skandaler, ut och festar och härjar någo, att på sjuttitalet var det nog mycket mer utbrett att ... till och med på Grand Prix veckosluten att de var ut och festade på lördagskvällen före racet ..." (L 1435, man f. 1978)

Så F1 har inte bara blivit säkrare i fråga om bilarna och banorna, utan också förarna har övergått till en "säkrare" livsstil. Risktagandet har reducerats. "Förr" var det hela mer extremt och därför mer "helt", men nu har det skett förskjutningar från det "ursprungliga" på flera plan. Om förarna idag upplevs ha blivit politiskt korrekta, så då leder det ju till tanken att dom var mer rebelliska förr, att dom utmanade ordningen och tog risker. Därigenom blir det oordnade och vilda här det

som kopplas till det ursprungliga och får positiv laddning, medan dagens mer "tama" förare för ett mer ordnat och "tråkigare" liv.

Formel 1 – en pojkdrom. Bilbanor och datorspel

Leksaksbilar av olika slag och bilbanor har varit och är i stor utsträckning pojkleksaker. Många pojkar drömmer om att bli racerbilsförare och de slutar kanske aldrig drömma? Det finns dock en skillnad mellan vad som är objektivt realiserbart och individuellt önskat. Att i realiteten bli racerbilsförare är svårt och sist och slutligen är det få som verkligen satsar på det. Bara en liten elit får möjlighet att köra F1-bilar. Att spela F1-datorspel kan vara ett sätt att själv känna på hur det är att köra en F1-bil och det närmaste man kan komma detta. Det verkar ligga något barnsligt eller kanske pojkkaktigt i att spela de här spelen. De flesta (manliga) intervjupersonerna reagerade generat/roat när det kom på tal:

"Brukar du spela såna här formula spel på datorn?"

"Nää (skratt)"

"Ja, brukar dina kompisar göra det?"

"...jo jag har nog vissa som gör det (skratt)"

"Jaa, har de sån här komplett utrustning med rattar och gaspedaler och..."

"Jaa, det har de nog, i gymnasiet så var det nog vissa som hade det...men det vet jag int, jag tror int att...int vet man ju aldrig riktigt vad dom har i sitt skåp int (skratt)..." (L 1430, man f. 1977).

F1-datorspel med tillhörande rattar och gaspedaler kan ses som leksaker. Intervjupersonerna har lyft fram att F1 är allvar och verklighet, eller möjligtvis en lek på allvar, men i alla fall inte en lek. Kanske lek inte något som är särskilt högt

värderat och kanske det därför kan bli något genant att som vuxen leka, något man vill "gömma undan i skåpet". Å andra sidan talade en del intervjupersoner i en ganska allvarlig ton om spelen. Är det då en lek de sysslar med när de spelar spelen eller någonting annat?

Datorspelet har blivit allt mer avancerade. För att få upplevelsen av att köra en F1-bil är det också viktigt att spelen är så realistiska som möjligt och att alla detaljer är tidsenliga. För en maximal upplevelse skall man helst ha en utrustning med ratt samt gas- och bromspedal. Åsikterna går isär vad det gäller frågan om det är bra eller dåligt att spelen är svåra. En del menar att spelen skall vara svåra, eftersom det också i verkligheten är svårt att köra Formel 1, andra har inte tålamod att spela om det är för svårt. Om det krävs mer koncentration för att spela eller för att titta på Formel 1 kan man också vara av olika åsikt om.

"Man måst ju vara mer koncentrerad när man kör de där spelen, eftersom man kan ju krascha lika lätt i ett spel som man sku köra det på riktigt eftersom dom är så pass realistiska nu för tiden" (L 1437, man f. 1977).

Man kan alltså ganska starkt leva sig in i spelen, eftersom de är så verkliga, vilket är ganska paradoxalt. Att köra bil genom en dator är nog ett exempel på den abstraheringstendens som kännetecknar det moderna samhället, men i det syfte det görs, dvs i jakt på upplevelser, kanske något mer knyter sig till senmoderniteten. Bilkörningen är tagen ur sitt sammanhang men knuten till verkligheten genom att spelen är verklighetstroget gjorda, och genom användarens egen kunskap om F1.

Ett steg ut i "verkligheten"

Alla mina intervjupersoner har föreställningar om hur det skulle vara att se ett

lopp "i verkligheten". Man skulle förlora överblicken över händelserna, men man skulle få en starkare audiovisuell *upplevelse* av bilarnas verkliga hastighet och inte minst av stämningen, något som till stor del går förlorat i TV-sändningarna. På det sättet är TV-tittandet den version av F1-tittande där tittaren kanske uplever sig ha mest kontroll över skeendena. Att se ett Formel 1-lopp på riktigt är en helt annan upplevelse än att se det på TV. En informant beskriver inlevelsefullt den upplevelsen:

"...åtminstone jag fastnade för, ja alltså dom är ytterst skickliga...det är farten, prestandan, liksom inga inbromsningar alls...det är liksom bara från 350 till 80 så där bara... det är ljudet, det är karneval, det är ju evenemang runt om det och liksom, det var nå hundratusen, hundrafemti tusen folk på Nürburgring när jag var där...alla är glada och kamrater" (L1435, man f. -78)

En annan intervju person berättar om sina föreställningar om ett F1 lopp:

"tillika sku man vilja lämna det vid det där att det får vara lite så där att "åå, tänk om man sku, tänk om man sku.." istället för att sedan när man har sett det så är det att "man har ju sett det där nu och jahaa, vad var det nu för märkligt och man såg ju absolut ingenting och det såg ut som de sku ha kört jättesakta" - - - det sku kanske bli mer verklighetsförankrat, men sen igen är det ju roligt om det svävar omkring på nån såndär ofattlig nivå" (L 1433, kvinna f. -79)

Det ligger något senmodernt i att fara och se ett F1-lopp och inte minst i drömmen om att fara och se ett F1-lopp, att fara ut till "verkligheten". Man vill vara med i händelsernas centrum, uppgå i en större gemenskap och gå in i en verklighet som utlovar en genomträngande upplevelse,

en intensitet. Det är något man kan drömma om men på samma gång frukta att det inte alls skulle vara så spännande om man verkligen var där, att allt man skulle känna var tomhet, en känsla av "var det allt?", att drömmen skulle krossas. Det visar på dubbelheten i individens förändrade möjlighetshorisont, vilket är något som kännetecknar senmoderniteten.

Spänning och/eller meningslöshet

Formel 1 är inte meningslöst. Det är fyllt av en massa meningar och värderingar rörande manligt och kvinnligt, det nationella, prestige, moral, ordning osv, som inte är isolerade utan som förändras med samhället runtom. Jag har i försökt visa hur denna dialog och förhandling om mening sker med betoning på hur studenter som ser på Formel 1 i TV upplever förändringarna. Men hur blir Formel 1 intressant och spännande att se på?

Det är ju trots allt bilar som kör runt på banor. Det förhållningssätt till moderniteten som kallas potentiering, att man gör senmodernitetens brist på sammanhang intensivt och spännande, kan passa in men på det sättet att *moderniteten intensifieras* snarare än senmoderniteten. Modernitetens tro på utveckling och framsteg och kapitalismen som härskar i Formel 1 är något som kanske inte passar ihop med senmoderniteten där "allt" kan ifrågasättas och förändras. Som TV-tittare reflekterar man över och tar ställning till många olika frågor som Formel 1 väcker och då intar man ofta ett senmodernt förhållningssätt till tävlingarna:

"alltså man fascinerar lite av det där att deras fascination för fart och spänning...kan vara så stor att de fastiskt, för nog vet de ju att...vilken gång som helst kan de stryka med" (L 1432, kvinna f. 1979)

Det tycker jag är ett talande exempel på det senmoderna samhällets dubbelhet ifråga om hur man kan reagera inför andra människors totala hängivenhet för något. Samtidigt som man ser det meningslösa i att riskera livet för något som formel 1, farten och spänningen, så kan man också fascineras av att formel 1 förarna så totalt går in för det de tror på.

Denna artikel skrevs hösten 2000 och läget i Formel-1 har förändrats sedan dess. Häkkinen är t ex inte längre en av huvudaktörerna.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

a. Otryckta källor

Etnologiska institutionen vid Åbo Akademi
Ljudbandsarkivet KIVÅ

- L 1428 kvinna, f. 1978, studerande
- L 1429 man, f. 1972, studerande
- L 1430 man, f. 1977, studerande
- L 1431 man, f. 1977, studerande
- L 1432, L 1433 kvinna, f. 1979, studerande
- L 1434 kvinna, f. 1977, studerande
- L 1435, L 1436 man, f. 1978, studerande
- L 1437 man, f. 1977, studerande
- L 1438 kvinna, f. 1979, studerande

b. Tryckta källor och litteratur

- Berg, Magnus: Modernitet – som empiriskt fält, som teoretiskt redskap. *Brottningar med begrepp*. Göteborg: Skrifter från etnologiska föreningen i Västsverige 11, 1992
- Bengtsson, Margot & Frykman, Jonas: *Om maskulinitet – Mannen som forskningsprojekt*. JÄMFO rapport nr 11 1987
- Bonde, Hans: *Mandighet og sport*. Odense Universitetsförlag 1991
- Ehn, Billy: Kropp och känsla. *Försvenskningen av Sverige – det nationellas Förvandlingar*. Billy Ehn/Orvar Löfgren/Jonas Frykman. Natur och Kultur Stockholm 1993
- Fataburen 2000 Idrottens själ* / Red. Bo G. Nilsson. Nordiska museets förlag Stockholm 2000
- Frykman, Jonas: Manlig myt och vanlig vardag. *Hverdag: Festskrift till Brynjulf Alver* / red. Arild Strömsvåg og Torunn Selberg. Stabekk: Vett & Vitten 1994

Klinkmann, Sven-Erik: *Cathy Freeman och symbolkedjorna*. Vasabladet, 4.11.2000
Knutsen, Arild: *Når mannligheten får trykksverte – om tabloidpressens konstruksjon av 1990-tallets mann*. Dugnad 4 Volym 24 1998
Selberg, Torunn: Fjernsynsvirkelighet og hverdagsvirkelighet. Om bruk av fjernsyn i den norske hverdagen. *Nostalgi og sensasjoner* –

folkloristisk perspektiv på mediekulturen. / red. Torunn Selberg, NIF Publications No. 29 1995
Vasabladet, 28.10.2000: *Nya papparoller är förvirrande*

Elektroniska referenser

En intervju med Mika Häkkinen:
<http://www.atlasf1.com/2000/nov08/collings.html>

SUMMARY

Formula 1 racing phenomenon

Aspects of manliness and modernity

This study attempts to describe Formula 1 as a modern/post-modern phenomenon, in part as a phenomenon in and of itself, and in part how the average TV audience experiences and describes it. The concept of manliness is also studied: what sort of manliness is manifest in this sport, and what is meant when Formula 1 is referred to as a "manly" sport?

This essay is based on interviews with students who are interested in Formula 1 and watch Formula 1 races on television. A small portion of the informants were not interested in Formula 1. The problems concerned with calling a phenomenon "sport", and opposing that the same is called "sport" is also addressed.

The study showed that the concept of prestige was central in Formula 1, and attempts thus to determine what this prestige encompasses. The significance of nationality in Formula 1 is also discussed, and how different nationalities are organized in the spectator's consciousness to build a whole entity.

The article also briefly addresses the Formula 1 computer game and witnessing a Formula 1 race in person.

It can also be added that this essay was written in the autumn of 2000, and that the situation in Formula 1 has changed since then. For example, Häkkinen is no longer a primary contender.